

BOLDOG CSÁKI MÓRIC ÉLETE

ÍRTA

VITÉZ MÁLNÁSI ÖDÖN DR.

BUDAPEST, 1930.

«CREDO» KIADÁSA
Budapest, VII., Szent Domonkos-utca 3.

Főegyházmegyei és rendi jóváhagyással.

VIII. Orbán pápa dekrétuma értelmében a *boldog* és *szent* jelző csak emberi hitelt érdemel, míg az egyház nem dönt.

Bővített különnyomat a «Credo!» 1930. júniusi számából.

SZENT DOMONKOS rendjének magyarországi tagjai közül kettőt díszített fel a kegyeletes utókor «boldog» jelzővel: *Gazotti Ágoston* zágrábi püspököt és a nálánál valamivel fiatalabb kortársát, *Csáki Móricot*. Mindkettőnek élete dominikánusi tökéletességgel egyesített *vita activa* és *vita contemplativa* volt. A jócselekedeteknek ugyanolyan szorgalmas gyakorlói, mint amilyen magasztosan szemlélődő elmék. Mindkettő kegyeletteljes emlékezést érdemel, de mert *Gazotti Ágoston* olaszszármazású volt és nem is élt magyarok között) azért bennünket közelebről érdekel az ősi magyar származású *Csáki Móric*, aki csekély megszakítással Magyarországon élte életét és itt is halt meg közel 600 évvel ezelőtt.

Életének történetét a népies martirológiumokon kívül megtaláljuk *Leander Albert* (De viris illustribus Ordinis Praedicatorum. Bologna. 1517), *Castillo Ferdinánd*: Historia general de santo Domingo y su orden. Madrid, Vallaëolid. 1584, 1592), *Bzovius Abraham* (Históriáé Ecclesiastica,e. Köln. 1617), *Ferrari Zsigmond* (De rebus Hungaricae Provinciae Sacri Ordinis Praedicatorum. Viennae. 1637), *Taegius Ambrusnak* (a bollandisták által kiadott «Acta Sanctorum» c. sorozatban megjelent «Vita beati Mauritii» c. kéziratában), a Lőcsén 1696-ban megjelent «Synopsis Vitae B. Mauritii Csáky» c. munkában, *Barinay*, Palatini R. Hung. Tirnaviae. 1760. — *Pázmán*: Acta et deer. Sign. 1667. App. II. — *Κηουζ Νάνдор*: Boldog Csáky Móric. Religio, 1856. 17. és 18. füzetben, valamint *Pór Antal* (Boldog Csáki Móric szentdomonkosrendi szerzetes. Katholikus Szemle. 1887), *Karácsonyi János* (A magyar nemzetségek a XIV. század közepéig. I. k. 1900) és *Rössler Mária* (Magyar domonkosrendi példák és legendák. Kassa. 1927) munkáiban, illetőleg dolgozataiban, de nem csekélyszámú hiteles oklevelet olvashatunk Csáki Móricról különböző levéltárakban és forráskiadványokban. (*Katona István*: Historiaicica regum Hungáriáé. Buda, Vác, Kalocsa. 1778—1817. — *Bárdosy János*: Supplementum analectorum terrae Scepusiensis. Lőcse. 1802.— *Fejér György*: Codex diplomaticus Hungáriáé ecclesiasticus et civilis. Buda. 1829—1844. — *Wenzel Gusztáv*: Codex diplomaticus Arpadianus continuatus. Pest. 1860—1874. — *Kubimji Ferenc*: Monumenta Hungariae Historica. Pest. 1876. — *Hazai okmánytár*. 1865—1891. — *Nagy Imre*: Anjoukori okmánytár. Bpest. 1879—1920. — Oklevelek a gróf Csáky-család történetéhez. Budapest. 1919—1921.)

Az alábbiakban megkíséreljük a hiteles, okleveles adatok alapján rekonstruálni boldog Csáki Móric életét és csak az oklevélszerű

adatok között mutatkozó hézagokat töltjük ki a régebbi életrajzok alapján valószínűsíthető, elfogadható adatokkal.

* * *

A tatárjárás nyomán megsokszorozódott erővel éledt fel a valóságos buzgalom. A királyi család számos tagja (*Kinga, Erzsébet, Margit*) és a főúri családoknak nem csekély hányada valóssággal vetélkedett a kegyes, jámbor élet terén. IV. Béla és V. István ismételtelen bizonyosságát adták a lelki élet megerősítését célzó szándékaiknak. IV. László áldatlan uralkodása ezt a nemes áramlatot nem hogy ellankasztotta, hanem még erősebbé tette. A nagyobb részben főúri származású főpapok még az apostoli szék támogatását is igénybe vették, amidőn 1279-ben a pápai követtel Budán nemzeti zsinatot tartottak a felmerült bajok orvoslása és megszüntetése céljából. De mint ahogy a tatárjárás a királyi hatalom akkori legtermészetesebb biztosítékát, a királyi várszerkezetet alapjaiban ingatta meg, úgy fejlődött ki a tatárjárást követő nemzedék korszakában nemcsak a legalitást, de a moralitást is félretevő nagybirtokos oligarchia, amely a maga féktelen érdekhajhászatával mindinkább elválasztotta a magyart a magyartól, sőt embert az embertől és megindította a magyarság széthasadási folyamatát: a földesúri és a parasztsztyál különválását. A legmagasabb moralitásra valló módon emelte fel».-a, szavát *IV. Kelemen* pápa ezen áramlat ellen, amidőn a IV. Bélához, 1266 január 21-én kelt levelében kinyilatkoztatta többek között a következőket : «A mindenség bölcs rendezője úgy rendelte, hogy az emberek meztelenül lépnek a világba és meztelenül hagyják azt el. Nem tett különbséget szabad és szolga, gazdag és szegény, király és plebejus között». Ugyanezen elvet vallották azok a nemes lelkek is, akik a királyi vagy főúri családok tagjai közül keserűséggel, fájdalommal és igaz szánakozással, de tehetetlenül nézték a magyar társadalom harmóniájának gyors megfogyatkozását. És mert az evangéliumi eszmékkal, a felebaráti szeretet elvével nem találták összeegyeztethetőnek az elnyomókká váló társadalmi réteggel való együttélést, azért inkább a szerzetes kolostorok szűk celláiba vonulva, igyekeztek a legkeresztényibb módon élni. A főúri származású férfiak és nők különösen a század második évtizedétől Magyarországra rajzó domonkosrendi szerzetesek házeit keresték fel előszeretettel és már a magyarországi rendtestvérek legelsői között találunk egy bánt, *Hahót Buzádot*.

Csáki Móric is a legelőkelőbb és legvagyonosabb családok egyikéből, a honfoglalás óta vezetőszerpet betöltő Csáky-nemzetségből származott. A század első felében a Csák-nemzetségből származott Ugrin esztergomi (1204), a fiatalabbik Ugrin kalocsai (1219—1247), a legifjabb Ugrin pedig spalatói (1244—48) érsek volt. Csáki Móric közvetlen őse Demeter főasztalnok (1217—33) és pozsonyi főispán, atyai nagybátyja Csák bán (1264—70) volt, a Csáki Móric életében még élt, idősebb rokonok közül István főasztalnok (1260—79) és pozsonyi főispán, az idősebb Máté bán, vajda és nádor (1265—83), Péter főlovászmester, nádor, soproni és somogyi ispán (1265—84), Domokos nádor (1268—98), ifjabb István bakonyi ispán (1280—1307),

Ugrin Szőrényi bán, főlovászmester, majd tárnokmester (1240—1311), az ifjabb Máté pedig főlovászmester, nádor, pozsonyi ispán és Magyarország északnyugati részének rettegett ura (1284—321). Csáki Móric atyja, *Demeter* is 1281-ben bakonyi ispán (Fejér VIII. 363 ; Wenzel IX. 295 ; Hazai Okmt. III. 34) és mint ilyen a zirci monostor oltalmazója, védője, 1285-ben bán (Hazai Okmt. VIII. 239) volt. *Móric* születési éve és helye ismeretlen. Atyja 1287 előtt, valószínűleg 1286-ban halt meg (Fejér VII. 2. 117), tehát a *Móric* születési éve is korábbi. Mivel Csáki Móric és öccse 1291 augusztus 14-én kelt oklevelükben (Hazai Okmt. VIII. 310) Bajkának fiát, Egyedet megerősítik a Demetertől kapott pozsonymegyei Mizersd falu birtoklásában és ebben az oklevélben atyjukról, mint néhairól emlékeznek meg, azért nyilvánvaló, hogy 1291-ben már felserdült ifjak voltak és így a *Móric* születési éve 1270 körüli évek egyikére tehető. Csaladjuk legkedveltebb tartózkodási helye a névadó Ugod veszprémmegyei vár volt, de okleveleik nagy része a Rába melletti birtokaik középpontján, Pápócon van keltezve és így a *Móric* születési helye is valószínűleg *Ugod* vagy *Papóc*. Anyja a gazdag és előkelő Kőszeghycsaládból származott (Hazai Okmt VIII. 310) és nagyfokú hitbuzgóságával mind a három gyermeke sorsára elévülhetetlen hatást gyakorolt. A kisebbik fiú, *Csák* (Katona tévesen Char-nak nevezi, I&. 99) valószínűleg még atyjának életében dominikánus szerzetes lett, erényes életével rendtársainak is példát adott és miután magtalanul (Fejér VIII. 3. 579) már 1309 március 27-ike előtt (Hazai Okmt. III. 57) meghalt, a győri rendház templomának főoltára meglett helyezettett örök nyugalomra. A harmadik és egyben legfiatalabb testvér, *Kinga*, Rátót Gyula felesége volt (Anjoukori Okmt. I. 417).

Csáki Móric életének első három évében állandóan lázas beteg volt és csak ötéves korában jutott annyi erőhöz, hogy rendszeres nevelése és tanítása lehetségessé vált. De már tízéves koráig annyira megkomolyodott, hogy a tanuláson kívül minden szabad idejét imádkozással vagy a házukhoz járó papok társaságában a szentek életéről és a szerzetesi életéről folytatott beszélgetéssel töltötte. Legkedvencebb játéka a misemondás. Magát lepedőbeburkolva misézik pajtásai előtt és őket áldoztatgatja. Jóllehet a szent Elek példáján lelkesedő ifjú szerzetes kívánt lenni, mégis engedett a hatalmas birtokok idegenkézrejutásától féltő rokonok kívánságának és megnősült. Atyja halála folytán a Dunántúl leggazdagabb férfiai közé tartozott. Birtokai Sopron, Pozsony, Fejérvár és Veszprém között voltak, de ezenkívül Zala megyében is. Nem kereshettek volna a számára megfelelőbb leányt, mint *Aba Amadé* nádor, az északkeleti felvidék urának leányát, *Katalint* (Fejér VIII. 1. 405, 446, 451, 473). Az 1301. év táján megtartott lakodalom olyan hatalmas volt, hogy kénytelen volt a Sopron melletti Wolf (Balf) nevű faluját Jekelin és Keneplin nevű uraknak elzálogosítani. (Hazai okmt. III. 57.) A nagy lakodalommal kezdődött házasság azonban nem volt tartós. Háromévi együttélés után feleségével együtt elhatározta, hogy szerzetes, illetőleg felesége apáca lesz. Hogy mi indította az ifjú házaspárt erre a lépésre, határozottan megállapítani nem lehet. Talán a rokonok által

kölcsönösen létrehozott érdekházasság elviselhetetlennek bizonyult a finomabb lelkű házastársak számára. (Magyar Lexikon V. 490.) Az bizonyos, hogy az ifjút már gyermekkorától vonzotta a kolostori élet, vonzotta öccsének példája és vonzotta rokonának, Csáki Ugrinnak példája, aki már 1291 szeptember 16-án a Nyulak szigetén (a mai Margitszigeten) levő dominikánusok priora volt. (Katona VII. 1081.) Ezek után nem volt feltűnő Csáki Móricnak és feleségének, Aba Katalinnak a Nyulak szigetén volt dominikánus férfi-, illetőleg női rendházbavonulása. A hatalmas úr kolostorbavonulásával az atyai örökségből a legtekintélyesebb, Ugod vára minden tartozékával együtt (Wenzel IX. 295, Hazai okmt. III. 34) atyai nagybátyjára, Péterre szállott, aki viszont már 1306 előtt el is adta a nem várt örökséget. (Fejér VIII. 3. 579 ; Hazai okmt. II. 56.) De a kétszeres birtokcserét nem tudta tétlenül nézni Csáki Móric nagyvilági apósa, Aba Amadé nádor, aki a vagyonelidegenedés megakadályozása céljából olyan lépésre szánta magát, amely kizárólag a saját kora szemszögén keresztül érthető meg. A hatalmas nádor megparancsolja a budai bírónak, Verne fia, Lászlónak (Fejér VIII. 1. 237. — Salamon Ferenc, Buda-Pest tört. III. 333. szerint 1302—3. és 1307—9. között volt bíró), hogy a szerzetesek, illetőleg apácák közül erőszakkal vezesse elő az ifjú házaspárt, öltöztesse át világi ruhába és zárja őket össze. A parancsot végrehajtják, de Budavár egyik tornyában félévig töltött fogság után sem másítja meg a szándékát Csáki Móric és így visszajut a szerzetestársai közé, ahol haláláig marad. A rokonság újabb cseleitől féltő dominikánusok a rendalapító testét őrző bolognai rendházba vitték és csak a vagyonelidegenedés miatt felháborodott rokonok lecsendesülése után három év múlva hozták vissza a magyar rendtartományba.

A szerény szerzetessé vált főúr *vagyonát valóban szétosztogatta*. Mint ahogy már egész fiatalon elajándékozta a sopronmegyei Csatabérfalvát (Szepesmindszenti családi levéltár Fasc. I. No. 1., Bárdosynál 1.1. tévesen 1091-ben, Fejérnél VII. 2. 208. tévesen 1301-ben, a Csákyak oklt.-ban helyesen közölve, 1291 aug. 14), úgy 1309 január 11-én kelt adománylevelében már mint a világi javakról lemondott szerzetes, a Rába melletti Pápócot, összes tartozékaival együtt a feleségét és a Csák bán özvegyét tartó nyulakszigeti dominikánus apácáknak adományozza. (Fejér VIII. 1. 363.) A Székesfehérvár közelében volt Boglárfalut a Himfieknek ajándékozta. (Fejér VIII. 5. 209.) A zalamegyei Komár és Galambok nevű falvait 1331-ben rokonának, Pécz István fiának, Miklósnak ajándékozta. (Kelt Győrött. Fejér VIII. 3. 549.) Végül az idő előtt gazdát cserélt Ugod vára minden tartozékával együtt királyi rendelkezés folytán egy Csenig nevű cseh lovag birtokába jut 1332-ben. (Fejér VIII. 3. 579—588.)

Mint *szerzetes* aszkéta módon élt. Testét rendszeresen sanyargatta ciliciummal. Húst sohasem evett. Ételrészének jelentékeny hányadát a szegények között szétosztotta. Az új ruháról is mindig lemondott egyik-másik rendtársa javára, míg ő maga a legócskább, foltos ruhában járt. Mindenkiel szemben alázatos és szeretetteljes volt. Szabad idejét teljesen imával töltötte. Az Oltáriszentség iránt különös tisztelettel viseltetett, éjjel s nappal égő lámpáról gondos-

kodva. Eleinte a Nyulak-szigetén volt rendházban élt, megfordult a pesti szent Antal zárdában, azután a győriben és itt is halt meg 1336 március 20-án, szerdán, 11 nappal húsvét előtt. Hamvai fölött a győri püspök mondott gyászmisét és a győri rendházban is helyezték örök nyugalomra. Azonban az 1566-iki tűzvész, később pedig a törökök rombolása következtében a zárda elpusztult és a Csáki Móric hamvai szintén ismeretlen sorsra jutottak.

Ezen hiteles életrajzi adatok után nem lesz érdektelen megismerkedni az *«Acta Sanctorum»-ban* közölt *legendával*.

A legenda szerint Csáki Móric *születése előtti* hónapokban, a haláltól rettegő anyjának álmában egy hófehér ruhájú, fénytől övezett szép asszony jelent meg és a következőket mondotta: «Ne féljél leányom a születéssel bekövetkező haláltól, mert fiút szülsz. Amikor a szülés ideje közeledni fog, értesíteni foglak és akkor jobb kezed mutatóujjával megjelölvén melledet a szent kereszt jelével, mondjad el ezen imát: Emlékezzél meg szent Szűz, Krisztusnak anyja, azon legszentebb napról és óráról, midőn az örökké való Atyának egyszülött, általa öröktől fogva nemzett, a te, szent méhebből időben származott fiát szültél; emlékezzél vissza azon szavakra, amelyeket Gábor angyal mondott neked, midőn az örök Atyának egyszülött fiát méhebben hordozád I Midőn ezen imát többször elmondottad és melledet többször megjelölted a szent kereszt jelével, elkerülsz a rettegett, fenyegető halált, mert én vagyok a megváltó Krisztusnak áldott szűz Anyja, ki megjelentem neked, hogy előre hirdethessem, hogy a méhebből születendő fiú Isten és emberek előtt kedves lesz, mert az Isten kezei mindig vele lesznek».

A legenda feljegyzi a Csáki Móric *jósthetségével* kapcsolatban azt, hogy amikor a győri priorral Magyarországnak Miklós nevű királyához, Györgynek a fiához ment azon célból, hogy engedélyt kérjen birtokainak a Dunán levő Mária-szigeti kolostor számára való adományozhatásáért, a kérelmét megtagadó uralkodónak a következőket mondotta: «Makacsságod miatt még ezen évben meghalsz és más fogja teljesíteni kérésem». Erre Miklós a következőket felelte: «Ha birtokaid tetszettek volna, nem hagytad volna el, most mint nyomorult szerzetest nem illetnek birtokok, neked azok nem tetszettek, de nekem tetszenek és ezért nincs szándékomban azokból neked valamit is visszaadni.» Csáki Móric a következő kijelentéssel végezte a vitát: «A hatalmas Istennek úgy tetszik, hogy egy fél év múlva nem bírod sem saját birtokaidat, sem a másét». És valóban, öt hónap múlva Miklós király súlyos betegségbe esvén, halálos ágyá-

hoz hívatta fiát, Miklós győri püspököt és Andrást, mondván a következőket: «Tudatni akarom veletek, hogy rövid idő múlva meghalok... Ezt egész bizonyosan állítom, mert Móric testvér mondotta, hogy uralmamat egy fél év múlva más veszi át. Tudjátok meg tehát, hogy ő szent férfiú és prófétai lelkületű. Ezért önként adjátok át neki azon birtokokat, amelyeket a kolostor apácáinak akart adni». Az uralkodó halála után valóban teljesítették ezen kérést.

A legendának ezen érdekes részlete élénk fényt vet arra a kor-szellemre, amelyben ez is keletkezett. A szereplő Miklósról már az Acta Sanctorum is megjegyzi : «Pro Regem sive Palatinum vei Banum intellige». Valószínűleg csak a legendamásoló írta be a díszesebb «rex» jelzőt, mert Miklós nevű király nem volt. Móric atyja, Demeter, akitől kérhette volna a birtokadományozás engedélyezését, valóban 1285-ben bánként szerepel (Hazai Okmt. VIII. 239.), de Móricnak a szerzetbe lépésekor már nem élt (Fejér, VII. 2., 117.), tehát bán sem szerepeltethető. Tudjuk, hogy Móric szerzetes 1309-ben a Rába melletti Pápócot összes tartozékaival együtt a nyulakszigeti domini-kánus apácáknak adományozta (Fejér, VIII. 1., 363.) és nem a pápóci, hanem az ugodói javakkal kapcsolatban volt nagybátyjával, Péterrel családi zavar (Wenzel, IX. 295, Hazai okmt. III. 34, Fejér, VIII. 3., 579. stb.). így nem marad más feltevés, mint az, hogy a legendaíró a hatalmas Aba Amadé nádorral való viszálkodásból vezette le a legendának ezt a részét. Tudott dolog az is, hogy Aba Amadé nádor 1311 szeptember kezdetén a kassai lázadóknak áldozatul esett és ezzel az Abák mérhetetlen hatalma is megbukott. A nép figyelmét nagyon megragadhatta az a körülmény, hogy Aba Amadé nádor a Móric testvér börtönbe vetése után néhány évvel tragikus módon halt meg és így megszületett a legenda : Csáki Móric jóslata beteljesedett. . .

A legendának többi részletei mind olyanok, amelyeknél majdnem fölösleges a történelmi alapokat kutatni, mivel szervesen hozzátartoznak a szentéletű férfi népszerű felmagasztalásához. Ilyenek a következők :

Krakkói Pál olvasó kanonok elbeszélése nyomán jegyezte fel a legendaíró, hogy amidőn Mária fogantatása napján a provinciális káptalanban volt, veszélyes lázának rohamos emelkedése közben az őt kiszolgáló Móric testvértől vizet kért. Móric testvér a kútból egy veder vizet hozott, a kanonok kívánságára megáldá, azután a beteg a vízzel lecsillapítván gyötrő szomjúságát, *láza azonnal elmúlt*.

Amidőn egy alkalommal Vácon, egy bizonyos Benedek nevű embernél éjjelre megszállott, társával a község templomába ment imádkozni. Benedek első álmából fölébredve, látni akarta Móric testvért, hogy talán imádkozik? De nem találta az egész házban, jóllehet maga zárta be a kaput is. Ellenben megtalálta a templomban. A csodálkozó Benedek reggel megkérdezte a papot, hogy a templom ajtaját miért hagyta nyitva. A pap azt felelte, hogy rendesen bezárta és meg is mutatta a kulcsot a helyén. Erre Benedek elmondotta, hogy ő az éjjel a templom ajtajának hasadékan át Móric testvért a teljesen kivilágított templomban látta.

A rendnek pesti remete szent Antal templomában imádkozva éjjelente egyszer egy megöltnek felrayatalozott hullája mintha felemelkedett volna. «Bárki vagy — mondja erre Móric — *AA* Úr Jézus Nevében parancsolom, nyugodjál s ne merészelj engem háborgatni !» s az, ki fölkelni látszott, megnyugodott ; mire befödven a "hullát, újra imához látott s háborítatlanul tölte el bennök az éj hátralévő részét.

Amidőn a győri templomban Csáki Móric hült tetemeit felravatolázták és a győri püspök az elhunynak lelkéért engesztelő áldozatot mutatott be, akkor az Úrfelmutatás ideje alatt az egész néptömeg szemeláttára *a halott, szemei felnyíltak*. Ugyanakkor a templomban megjelentek a ravatalról szétáradó olyan kellemes illatot éreztek, aminőt addig seholsem érzéltek.

A legenda szerint a győri konvent priora, Benedek-atyja, a Móric halála előtti napokban a budai provinciálishoz utazva, Móric halálának éjjelén, álmában a győri konvent valamennyi tagját látta az ebédlőben ülni, csak Móric testvér helye volt üres. A provinciális pedig reggeli imádkozás közben látta maga előtt Móric testvért, aki arra a kérdésre, hogy él-e vagy meghalt, ezt felelte: *Meghaltam a világnak, de élek Istennek !*

Egy vak ember Csáki Móric sírjáról vett földdel megdörzsölvén szemeit, *látását visszanyerte*.

A legendának ezen adatai szépen egészítik ki azokat az életrajzi adatokat, amelyeket hiteles oklevelekből ismerünk. Nem meglepő, hogy Csáki Móricot a kegyeletes utókor «boldog» jelzővel díszítette.

Valamennyi életrajzírója megemlékezik arról a sok csodáról, amely születésétől haláláig kísérte életét és valamennyi életrajzírója «*boldog*» jelzővel díszíti, akit állítólag 1494-ben avattak boldoggá. A gróf Csáky-család levéltáraiban levő, különböző korokból származó genealógiai táblákon boldogként szerepel és a család is ilyenként tisztelte évszázadról-évszázadra. A váradi székesegyház alapköjének letételekor, 1732 augusztus 5-én az ünnepi szónok kiemelte, hogy a Csáky bíbornok családjából származott Csáki Móricot az apostoli szék a boldogok közé sorozta. (Szepesmindszenti családi lvt. Fasc. VI. No. 132.) Gróf Bercsényi Miklósné, született gróf Csáky Krisztina is, mint a család legtöbb tagja, annyira kegyelettel őrizte boldog Csáki Móric emlékét, hogy régi arcképét mindenhová magával vitette és lakásának legjobb részében őriztette. (Arch. Rák. VIII. 331.) A Csáky Krisztina hamvait őrző kassai székesegyháznak is egyik dísze a boldognak nevezett Csáki Móric képe. Nem lehet oka senkinek sem arra, hogy akit századokról-századokra boldogként tisztelt a kegyeletes utókor, ne tekintse annak.

Boldog Csáki Móric a szent Domonkos-rendjének és a magyar fajnak egyaránt büszkesége.

STEPHANEUM NYOMDA ÉS KÖNYVKIADÓ R. T.
Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28. — Nyomdaigazgató: Kohl Ferenc.